

LgV35 Esperanto I

Mgr. Matyáš Foltýn

Organizační informace

- náplň předmětu + materiály
- absence
- zakončení
 - prezentace, krátký text, kolokvium
- konzultace

Orientační rozložení semestru

25.09. – úvod (do esperanta)

02.10. – téma 1

09.10. – téma 2

16.10. – teorie / téma 3

23.10. – téma 4

30.10. – téma 5

06.11. – teorie / téma 6

13.11. – téma 7

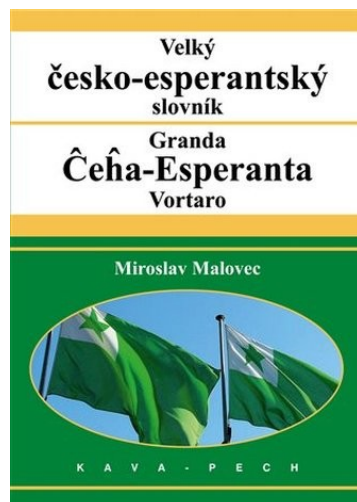
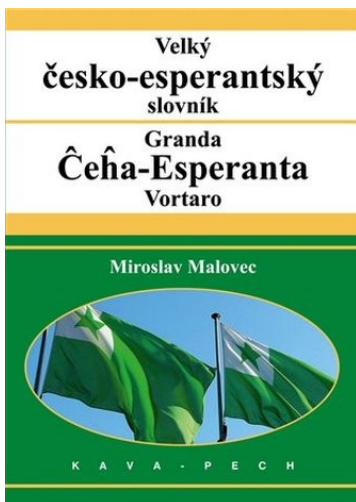
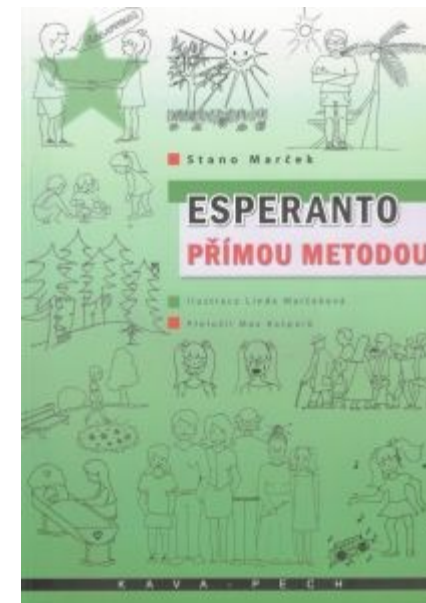
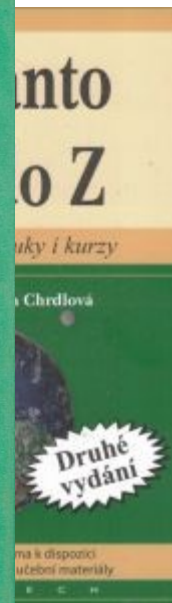
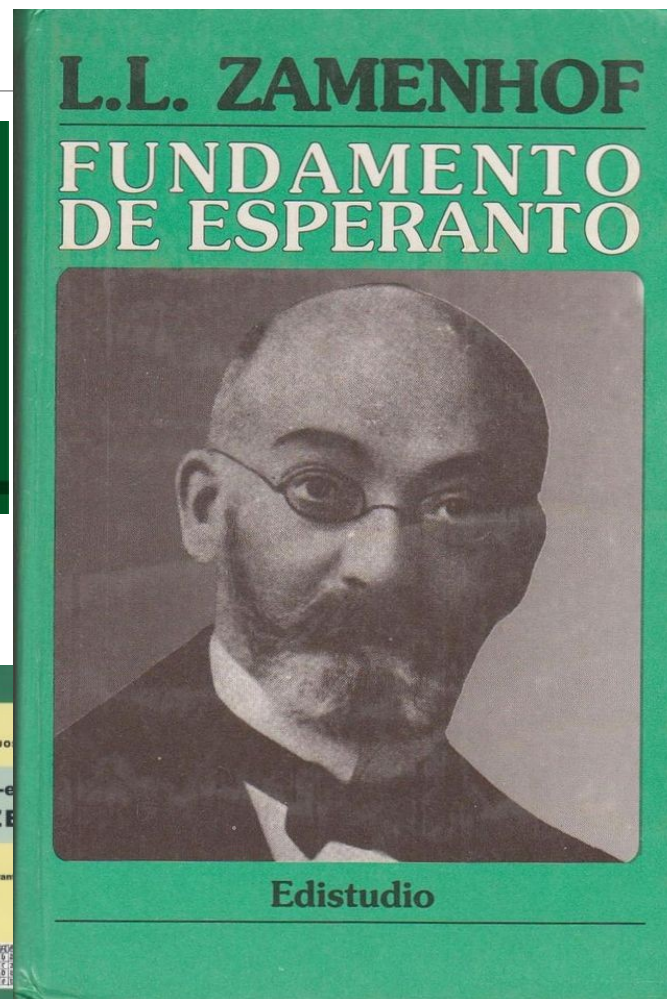
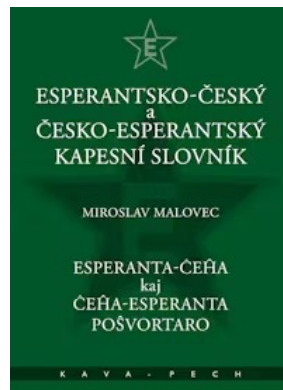
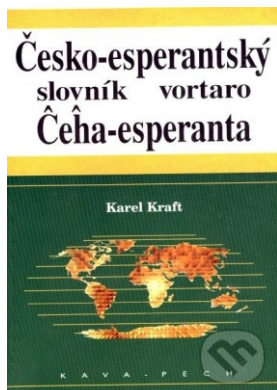
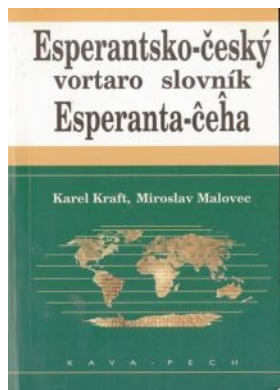
27.11. – teorie / téma 8

04.12. – ×

11.12. – téma 9^P

18.12. – téma 10

Knihy | Libroj

Abeceda | Alfabeto

A a	[a]	<i>a</i>	aŭto	K k	[k]	<i>ko</i>	kato
B b	[b]	<i>bo</i>	bebo	L l	[l]	<i>lo</i>	lupo
C c	[t͡s]	<i>co</i>	citrono	M m	[m]	<i>mo</i>	mano
Ĉ ĉ	[t͡ʃ]	<i>ĉo</i>	ĉevalo	N n	[n]	<i>no</i>	nebulo
D d	[d]	<i>do</i>	domo	O o	[o]	<i>o</i>	okulvitroj
E e	[e]	<i>e</i>	elefanto	P p	[p]	<i>po</i>	pano
F f	[f]	<i>fo</i>	flago	R r	[r]	<i>ro</i>	robo
G g	[g]	<i>go</i>	gitaro	S s	[s]	<i>so</i>	serpento
Ĝ ĝ	[d͡ʒ]	<i>ĝo</i>	ĝirafo	Ŝ ŝ	[ʃ]	<i>ŝo</i>	ŝuo
H h	[h]	<i>ho</i>	hundo	T t	[t]	<i>to</i>	trajno
Ĥ ĥ	[x]	<i>ĥo</i>	ĥameleono	U u	[u]	<i>u</i>	urso
I i	[i]	<i>i</i>	insekto	Ŭ ŭ	[ɥ]	<i>ŭo</i>	–
J j	[j]	<i>jo</i>	jaĥto	V v	[v]	<i>vo</i>	vulpo
Ĵ ĵ	[ʒ]	<i>ĵo</i>	ĵurnalo	Z z	[z]	<i>zo</i>	zebro

Základní vlastnosti esperanta

La granda hundo postkuras la malgrandan katon.

La knabino vidis du knabojn.

La trajno estas flava.

La busoj foriros baldaŭ.

Kompreneble la valizoj estas sufiĉe grandaj.

- 1) Substantiva vždy* končí na -o-.
- 2) Adjektiva vždy končí na -a-.
- 3) Adverbia zpravidla končí na -e-.
- 4) Akuzativ je značen -n.
- 5) Plurál je značen -j.
- 6) Slovesa mají pouze jeden tvar pro každý čas.
- 7) Preference pro derivaci před přejímáním.

Základní fráze | Bazaj frazoj

Saluton. / Bonan tagon (matenon, posttagmezon, vesperon, nokton).

Ĉu vi parolas Esperanton? - Jes, mi parolas iomete Esperanton. / Ne, sed mi komprenas ĝin.

Kiel vi nomiĝas? - Mi nomiĝas _____. / Kio estas via nomo? - Mia nomo estas _____.

Kiom vi aĝas? - Mi aĝas _____. / Kiom da jaroj vi havas? - Mi estas ____-jara.

Kiel vi (fartas)? - Bone, dankon. Kaj vi?

Ĝis poste / Ĝis la revido / Adiaŭ

Kiel oni diras ____ en Esperanto? - Mi bedaŭras, mi ne scias.

Bonvolu ripeti tion. / Bonvolu diri ĝin denove. / Pardonu?

Číslovky | Numeraloj

nul
unu
du
tri
kvar
kvin
ses
sep
ok
naŭ

dek
dek unu ...
dudek
tridek
kvardek
kvindek
sesdek
sepdek
okdek
naŭdek

cent
cent dek unu ...
ducent ...
mil
du mil...

kvin bilionoj kvar miliardoj
tri milionoj dudek du mil
sepcent dudek naŭ

Dankegon kaj ĝis la
venonta semajno!

LgV35 Esperanto I

Mgr. Matyáš Foltýn

Gramatiko

La detala **lernu!**-gramatiko estas mallongigita versio de la [Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko \(PMEG\)](#). Ambaŭ tiuj gramatikoj estas verkitaj de **Bertilo Wennergren**, membro de la Akademio de Esperanto kaj eksa **lernu!**-teamano. Diference al PMEG, la detala **lernu!**-gramatiko uzas tradiciajn gramatikajn esprimojn (kiel "akuzativo", "substantivo", "predikativo"). Ni rekomendas al vi unue konatiĝi kun la [gramatikaj terminoj](#) kaj poste ĝui la klarajn priskribojn en tiu ĉi gramatiko.

1 Enkonduko	12.3 Prepozicioj	19 Nombraj vortoj
2 Gramatikaj terminoj	12.3.1 Lokaj prepozicioj	20 Kvantaj vortoj
3 Skribo kaj elparolo	12.3.2 Direktaj prepozicioj	21 Apozicio
4 Vortospecoj kaj frazrojloj	12.3.3 Je	22 Verboj
5 Substantivoj	12.3.4 De	23 Participoj
6 Adjektivoj	12.3.5 Da	24 Verboj kaj frazrojloj
7 Adverboj	12.3.6 Anstataŭ kaj krom	25 Subfrazoj
8 Singularo kaj pluralo	12.3.7 Po	26 Nerekta parolo
9 Artikolo kaj aliaj difiniloj	13 Tabelvortoj	27 Vortordo
10 Apostrofo	14 Konjunkcioj	28 Vortfarado
11 Pronomoj	15 Kombinitaj vortetoj	29 Sufiksoj
12 Rolmontriloj	16 Komparado	30 Prefiksoj
12.1 Nominativo	17 Negacio	31 Afiksecaj elementoj
12.2 Akuzativo	18 Demandoj kaj respondoj	

<https://en.wiktionary.org/>

Gramatika | Gramatiko

PODSTATNÁ A PŘÍDAVNÁ JMÉNA | SUBSTANTIVOJ KAJ ADJEKTIVOJ

Všechna* podstatná jména v esperantu končí na *-o*, všechna přídavná jména končí na *-a*.

Přídavná jména se vždy shodují s podstatným jménem, které modifikují, v čísle a pádu.

Koncovka pro množné číslo je *-j*, koncovka pro jediný esperantský pád – akuzativ či čtvrtý pád – je *-n*, např. *flavaj floroj* „žluté květiny“, *mi vidas brunan hundon* „vidím hnědého psa“, *vintrajn tagojn estas malvarmajn* „zimní dny jsou chladné“ atd.

OSOBNÍ ZÁJMENA | PERSONAJ PRONOMOJ

	SG	PL
I.	<i>mi</i>	<i>ni</i>
II.	<i>vi (ci)</i>	<i>vi</i>
III.	<i>li, ŝi, ĝi</i>	<i>ili</i>
.		

Esperanto rozlišuje tři osoby a dvě čísla. Ve druhé osobě se nerozlišuje mezi singulárem a plurálem a různými úrovněmi zdvořilosti*. Přivlastňovací zájmena se tvoří adjektivizací, tj. přidáním *-a*, např. *mia hundo* „můj pes“.

Gramatika | Gramatiko

SLOVESA | VERBOJ

infinitiv	<i>manĝi</i> „jíst“
přít. čas	<i>manĝas</i>
min. čas	<i>manĝis</i>
bud. čas	<i>manĝos</i>
podm. zp.	<i>manĝus</i>
rozkaz. zp.	<i>manĝu</i>
akt. příč.	<i>manĝanta, -inta, - onta</i>
pas. příč	<i>manĝata, -ita, -ota</i>

Esperantská slovesa NErozlišují mezi osobami (ta musí proto být vždy* vyjádřena!) a časují se pouze do tří časů ve způsobu oznamovacím, dvou dalších způsobů v každém po jednom tvaru a dvou typů příčestí.

Podobně jako moderní čeština zpravidla nerozlišuje mezi přítomným a minulým podmiňovacím způsobem, např. *Se mi estus riĉa, mi aĉetus sportaŭton.* „Kdybych (býval byl) bohatý, koupil bych si sporták.“

Rozkaz. způsob se dá použít na všechny osoby, tj. *Ni iru!* „Pojďme!“, *Li aĉetu ajlon!* „Ať koupí česnek!“ aj.

Gramatika | Gramatiko

PŘÍSLOVCE | ADVERBOJ

Příslovce se dělí do dvou typů – pravé a nepravé. Zatímco nepravé příslovce téměř vždy končí na *-e*, pravé mají koncovky různé, těmi jsou např. *çi* „zde“, *for* „ pryč“, *ankoraŭ* „stále, ještě“, *baldaŭ* „brzy“, *hodiaŭ* „dnes“, *hieraŭ* „včera“, *morgaŭ* „zítra“, *jam* „už“, *ĵus* „právě“, *nun* „nyní“, *plu* „dále; více“, *tuj* „ihned“, *almenaŭ* „přinejmenším, aspoň“, *ankaŭ* „též“, *apenaŭ* „sotva“, *kvazaŭ* „jakoby“, *nur* „jen“, *preskaŭ* „téměř, circa“, *tre* „velmi“ a *tro* „příliš“.

POZN. | NOTO

Derivace umožňuje z v podstatě jakéhokoliv slova vytvořit jiný slovní druh.

amiko „přítel“ > *amika* „přátelský“ > *amiki* „přátelit se“ > *amike* „přátelsky“
alto „výška“ > *alta* „vysoký“ > *alti* „být vysoký“ > *alte* „vysoce“
urbo „město“ > *urba* „městský“ > *urbi* „???“ > *urbe* „ve městě; městsky“
aĝo „věk“ > *aĝa* „[x let] starý“ > *aĝi* „být [x let] starý“ > *aĝe* „v [daném] věku“

Dnešní téma | Hodiaŭa temo

JÁ A MOJE RODINA

(rodina, povolání)

MI KAJ MIA FAMILIO

(familio, profesioj)

Dankon,
gis la revido!

LgV35 Esperanto I

Mgr. Matyáš Foltýn

Opakování | Ripetado

$4+3=x$

$8+9=x$

$5+12=x$

$18+16=x$

$23+17=x$

$54-12=x$

$81-24=x$

$124-65=x$

$682-169=x$

$1931-81=x$

$4*8=x$

$3*6=x$

$5*9=x$

$7*2=x$

$1*10=x$

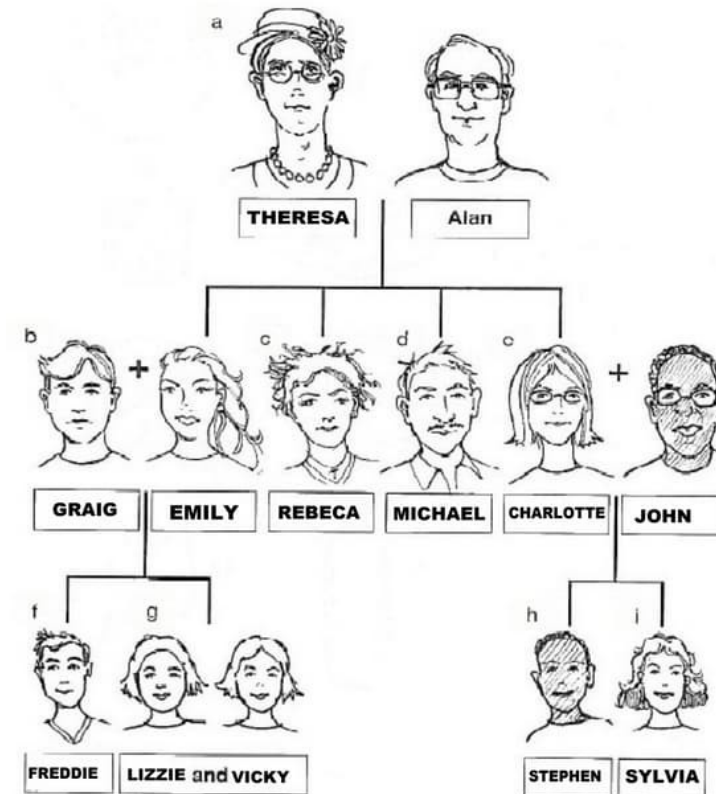
$25/5=x$

$21/7=x$

$72/9=x$

$18/3=x$

$110/11=x$

Nejčastější afixy | La plej oftaj deriviloj

<i>bo-</i>	<i>-aĉ-</i>	<i>-ema</i>	<i>-inda</i>
<i>dis-</i>	<i>-ad-</i>	<i>-end-</i>	<i>-ing-</i>
<i>ek-</i>	<i>-aĵ-</i>	<i>-ero</i>	<i>-ist-</i>
<i>eks-</i>	<i>-ano</i>	<i>-estr-</i>	<i>-njo</i>
<i>fi-</i>	<i>-ar-</i>	<i>-et-</i>	<i>-obl-</i>
<i>ge-</i>	<i>-ĉjo</i>	<i>-ido</i>	<i>-on-</i>
<i>mal-</i>	<i>-ebl-</i>	<i>-igi</i>	<i>-op-</i>
<i>mis-</i>	<i>-ec-</i>	<i>-iĝ-</i>	<i>-ujo</i>
<i>pra-</i>	<i>-eg-</i>	<i>-ilo</i>	<i>-ul-</i>
<i>re-</i>	<i>-ejo</i>	<i>-in-</i>	<i>-um-</i>

Esperanto hojně využívá řadu afixů, převážně sufixů, k vytváření nových slov z kořene, který v esperantu již existuje, aby se tak obešla potřeba opisu nebo přejímání, např. *belega* × *tre bela*, *malsanulejo* × *hospitalo* atd.

Část afixů může fungovat i sama o sobě (příp. se i vzájemně kombinovat), jakožto plnovýznamová slova.

Na příklad: *ek!* „do toho, začneme“, *eksa* „bývalý“, *fia* „hanebný“, *malo* „opak“, *mise* „nesprávně“, *ree* „znovu, opětovně“, *aĉa* „ošklivý, hnusný“, *aĵo* „věc; záležitost“, *ada* „trvající“, *ano* „člen“, *aro* „stádo; skupina; set“, *eble* „možná, asi“, *ege* „velmi, převelice“, *ejo* „místo“, *estraro* „správní rada“, *eta* „drobný, titěrný“, *ido* „potomek, mládě, dítě“, *igi* „způsobit“, *iĝi* „stát se“, *ilo* „nástroj“, *ino* „samice“, *inda* „hoden“, *ingo* „pouzdro, obal“, *ono* „zlomek“, *ujo* „nádoba“, *ulo* „člověk, individuum“...

Dnešní téma | Hodiaŭa temo

MOJE KONÍČKY

(sporty, hudba, knihy, hry)

MIAJ ŜATOKUPOJ

(sportoj, muziko, libroj, ludoj)

Dankegon pro via
atento, ĝis la!

LgV35 Esperanto I

Mgr. Matyáš Foltýn

Dnešní téma | Hodiaŭa temo

MŬJ DEN I-II

(činnosti, kalendář a hodiny - oblečení, barvy)

MIA TAGO I-II

(agadoj, kalendaro kaj horloĝo - vestoj, koloroj)

Dankon,
gis la revido!

LgV35 Esperanto I

Mgr. Matyáš Foltýn

Dnešní téma | Hodiaŭa temo

MĚSTO I-II

(budovy, navigace - restaurace, obchod)

URBO I-II

(konstruajoj, navigado - restoracio, vendejo)

IUFOJE MI SCIVOLAS, KIO OKAZIS AL LA HOMOJ, KIUJ DEMANDIS MIN PRI LA VOJO

KONSTRUAĴOJ

- 01) Pl. de Libereco
- 02) Teatro
- 03) Universitato
- 04) Trajnstacio
- 05) Hospitalo
- 06) Kirko
- 07) Naĝohalo
- 08) Policejo
- 09) Drinkejo
- 10) Fabriko
- 11) Restoracio
- 12) Vendejaro & Kinejo
- 13) Librejo & Kafejo
- 14) Sinagogo
- 15) Lernejo
- 16) Hotelo
- 17) Muzeo & Biblioteko
- 18) Fajrobrigadejo

STRATOJ

- a) Av. de Paco
- b) Usona avenuo
- c) Brna Stratego
- d) Av. de Masaryk
- e) Subŝosea strato
- f) Granda avenuo
- g) Ronda avenuo
- h) Av. de Zamenhof
- i) Ponta strato
- j) Rivera strato
- k) Larĝa strato
- l) Tombeja strato
- m) Kurba strato
- n) Ambassadeja strato
- o) Sporta stratego
- p) Kirka strato

La ruĝaj M-oj estas metrostacioj, bluaj B-oj estas bushaltejoj, malgrandaj blankaj plusoj estas ludejoj. La blankaj placoj estas parkejoj.

Gramatika | Gramatiko

ZÁJMENO ONI | PRONOMO ONI

Zájmeno *oni*, které slovníky většinou uvádějí jako „neurčité os. Zájmeno 3. os.“ bez překladu, může být pro rodilého mluvčího češtiny mírně složitě k aktivnímu užívání. Používá se v neosobních konstrukcích, kterým v češtině může odpovídat *někdo*, *kdokoliv*, *člověk*, *jeden*, nevyjádřený podmět nebo neosobní pasivum, např.

Oni diras, ke... „Říká se, že...“ (cf. *Kiel oni diras tion?* „Jak se to řekne?“),

Oni ordonas... „Nařizuje se / Je nařízeno...“, *Oni arestis lin.* „Byl zatčen. / Zatkli ho.“,

Oni facile povas persvadi lin. „Je snadné ho přesvědčit. / Lze ho...“,

Oni opinias lin honesta. „Je považovaný za čestného.“,

Oni pendigu min, se mi mensogas. „Ať mě pověsí, jestli lžu.“,

Oni ne bezonas nin. „Nejsme potřeba.“, *Kiam oni estas riĉa...* „Když se je bohatým... / Když je člověk bohatý...“,

Tia aero malsanigas onin. „Z toho vzduchu se člověku / jednomu dělá zle.“,

Ili kapablas ŝteli eĉ oniajn vestaĵojn. „Jsou schopni člověku ukrást dokonce i oblečení.“ aj.

Gramatika | Gramatiko

ZÁJMENO SI | PRONOMO SI

Si je tzv. reflexivní či zvrtné zájmeno, které neoznačuje rod ani číslo a v podstatě odpovídá českému *se*, přičemž jeho posesivní tvar *sia* odpovídá českému *svůj*. Jeho užívání se ovšem v esperantu od češtiny liší v tom, že se používá pouze u třetí osoby.

<i>Mi lavas min.</i> „Myji se.“	<i>Mi manĝas mian panon.</i> „Jím svůj chléb.“
<i>Vi lavas vin.</i> „Myješ se.“	<i>Vi manĝas vian panon.</i> „Jíte svůj chleba.“
<i>Li / Ŝi / Ĝi lavas sin.</i> „Myje se.“	<i>Li / Ŝi / Ĝi manĝas sian panon.</i> „Jí svůj chleba.“
<i>Ni lavas nin.</i> „Myjeme se.“	<i>Ni manĝas nian panon.</i> „Jíme svůj chleba.“
<i>Vi lavas vin.</i> „Myjete se.“	<i>Vi manĝas vian panon.</i> „Jíte svůj chleba.“
<i>Ili lavas sin.</i> „Myjí se.“	<i>Ili manĝas sian panon.</i> „Jedí svůj chleba.“
<i>Oni ne forgesas facile sian unuan amon.</i> „První láska se těžce zapomíná.“	
	×
<i>Li lavas lin.</i> „Myje ho.“	<i>Li manĝas lian panon.</i> „Jí jeho chleba.“
<i>Ili lavas ilin.</i> „Myjí je.“	<i>Ili manĝas ilian panon.</i> „Jedí jejich chleba.“

Si(a) se vždy pojí pouze s podmětem dané věty. Zatímco v aktivních větách to působí samozřejmě, je nutné si to ohlídat i u vět v pasivu, kde objekt není konatelem, a u souvětí.

Ŝi estas amata de siaj instruistinoj. „Je milována svými učitely.“
Karlo estis akompanata de Petro al sia domo. „Karel byl doprovázen Petrem do svého domu.“
Elizabeto rigardis la viron, kiu kombis al si la harojn. „Běta viděla muže, který si česal vlasy.“

Gramatika | Gramatiko

SOUVSTAŽNÁ SLOVA | KORELATIVAJ VORTOJ

V esperantu máme tzv. tabulku souvstažných slov. Tato slova zahrnují různé typy zájmen a příslovcí a na rozdíl od většiny přirozených jazyků jsou v esperantu tvořena zcela pravidelně.

Souvstažná slova (či korelativa) sestávají ze dvou částí – z prefixu označujícího typ souvstažnosti a sufixu označujícího typ referentu, přičemž korelativum vždy vzniká jejich kombinací. Z prefixů máme *ki-* s tázacím nebo vztažným, *ti-* s ukazovacím, *i-* s neurčitým, *ĉi-* s všeobecným a *neni-* se záporným významem. Mezi sufixy potom najdeme *-o* referující k věcem, *-u* k osobám nebo konkrétní instanci, *-am* k času, *-a* k vlastnosti, *-e* k místu, *-el* k způsobu, *-om* k množství, *-al* k důvodu, *-es* k vlastníkovi zmíněného.

Gramatika | Gramatiko

Kombinací nám potom vznikne nasledujúcí tabulka:

	<i>ki-</i>	<i>ti-</i>	<i>i-</i>	<i>ĉi-</i>	<i>neni-</i>
<i>-o</i>	<i>kio</i>	<i>tio</i>	<i>io</i>	<i>ĉio</i>	<i>nenio</i>
<i>-u</i>	<i>kiu</i>	<i>tiu</i>	<i>iu</i>	<i>ĉiu</i>	<i>neniu</i>
<i>-am</i>	<i>kiam</i>	<i>tiam</i>	<i>iam</i>	<i>ĉiam</i>	<i>neniam</i>
<i>-a</i>	<i>kia</i>	<i>tia</i>	<i>ia</i>	<i>ĉia</i>	<i>nenia</i>
<i>-e</i>	<i>kie</i>	<i>tie</i>	<i>ie</i>	<i>ĉie</i>	<i>nenie</i>
<i>-el</i>	<i>kiel</i>	<i>tiel</i>	<i>iel</i>	<i>ĉiel</i>	<i>neniel</i>
<i>-om</i>	<i>kiom</i>	<i>tiom</i>	<i>iom</i>	<i>ĉiom</i>	<i>neniom</i>
<i>-al</i>	<i>kial</i>	<i>tial</i>	<i>ial</i>	<i>ĉial</i>	<i>nenial</i>
<i>-es</i>	<i>kies</i>	<i>ties</i>	<i>ies</i>	<i>ĉies</i>	<i>nenies</i>

Gramatika | Gramatiko

Referenty *-o, -u, -a* podléhají nominální flexi, např. *Kiun libron vi volas legi?* „Kterou knihu chcete číst?“, *Kian libron...?* „Jakou knihu...?“ či *Mi faras nun nenion.* „Teď nic nedělám.“. Referent *-e* funguje jako adverbium, tj. akuzativem značíme směr – *nenien* „nikam“. Zbytek referentů flexi nepodléhá ani když to vyžaduje syntax.

Určité typy se potom mohou pojit s částicemi. Konkrétně *ki-* (občasně i *i-, ĉi-, neni-*) s částicí *ajn* vyskytující se za korelativem k označení zdůrazněné neurčitosti, např. *kie ajn* „kdekoliv“, a *ti-* s *ĉi* stojící před nebo za korelativem k označení proximity, např. *ĉi tie* nebo *tie ĉi* „tady, zde“.

Stran předložek se pojí s čímkoliv významově kompatibilním, např. *al kiu* „(ke) komu“, *de kie* „odkud“, *en kiu* „ve které(m)“, *ĝis kiam* „dokdy“, *je kiu minuto* „ve které minutě“, *kiom da mono* „kolik peněz“ atd.

POZN. | NOTO

Několik málo korelativ mírně vybočuje významem – korelativum *ĉiu* v singuláru znamená „každý, všechen“, ale v plurálu potom „všichni“, a *iom* znamená „trochu“.

Dankon kaj ĝis la
venonta merkredo!

LgV35 Esperanto I

Mgr. Matyáš Foltýn

Dnešní téma | Hodiaŭa temo

DŮM A BYT

(místnosti a vybavení)

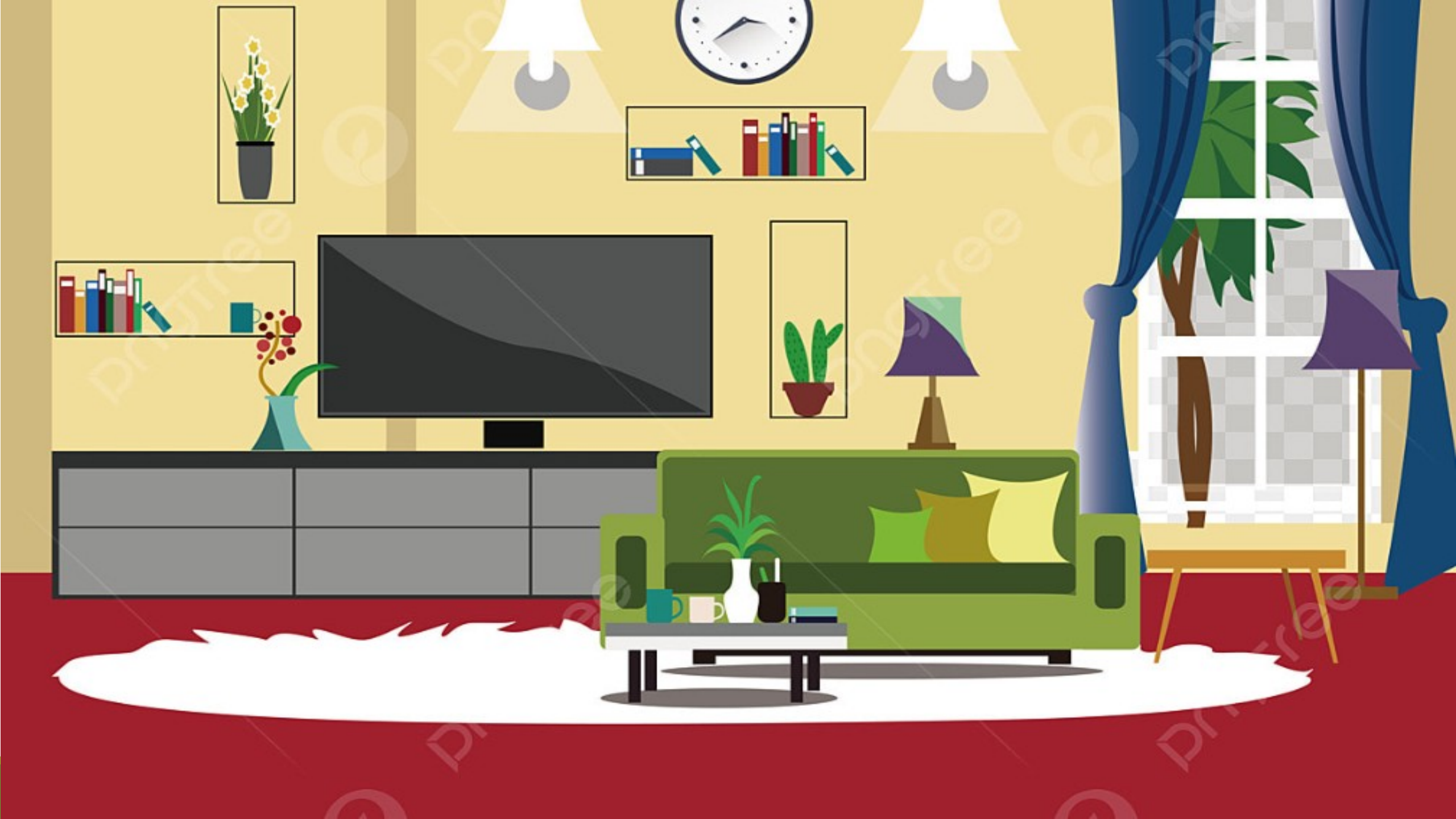
DOMO KAJ LOĜEJO

(ĉambroj kaj ekipado)

Dankon,
gis la revido!